

normatívákat, és be kell tartani az e kérdésekkel kapcsolatos nemzetközi egyezményeket.

(Autoref.)

91/340

KNIIVILÄ, Irmeli: Löytaakö kirjasto pakolaisen, löytaakö pakolainen kirjaston? = Kirjastolehti. 84.vuos. 1991. 2.no. 48-51.p.

Res. angol és svéd nyelven.

Megtalálják-e a könyvtárak a menekülteket, megtalálják-e a menekültek a könyvtárakat?

Hátrányos társadalmi helyzetű olvasó

Finnország hagyományosan zárt ország volt a menekültekkel és a külföldiekkel szemben. 1990 végén összesen 2600 menekült volt Finnországban, számuk lassan nő. A települések maguk döntenek el, fogadnak-e menekülteket, és ha igen, hányat: az Országos Szociális Tanáccsal részletes egyezményt kötnek támogatásukról. A végső cél az, hogy a menekültek rendes adófizető polgárokká váljanak, ugyanolyan szolgáltatások illetik meg őket, mint másokat.

Vannak olyan kérdések, amelyeket az egyezmények nem érintenek, ilyen a könyvtári ellátás is. A könyvtárak központi szerepet játszanak az anyanyelv és kultúra ápolásában, a befogadó ország nyelvének és szokásainak elsajátításában. A könyvtárak sokat tehetnek azért is, hogy a kisebbségek kultúráját bemutassák a fő népességnek. Eddig a menekültek könyvtári ellátása önkéntes alapon történt. 1989-ben kérdőíves felmérést végeztek a menekülteket befogadó településeken. Szinte valamennyi menekült megfordult már a könyvtárban, tanár, tolmács, barátok vagy más segítők kezdeményezésére. Valamennyi csoportjuk (nők, férfiak, gyermekek) használja a könyvtárakat; a beiratkozások számáról nincs adat. Úgy tűnik, hogy a gyermekek a leggyakoribb látogatók, gyakran finn barátaikkal jönnek, sok finn irodalmat is kölcsönöznek.

A leggyakoribb használati forma a könyvkölcsönzés. Anyanyelvi könyvek mellett tankönyveket, szótárakat és nyelvkönyveket kölcsönöznek, újságokat olvasnak. A legtöbb könyvtárban nincs a menekültekre specializálódott könyvtáros, de néhány nagykönyvtár tervezi,

hogy létesít ilyen státuszt. Az anyanyelvi könyvek beszerzése lassú és bizonytalan. Néhány nagy könyvesbolt igyekszik ezen segíteni: feljegyzik a menekültek kéréseit. Sok könyvtár méri fel az igényeket tolmácsok vagy tanárok segítségével. A könyvtárak együttműködésre töreksznek egymással, valamint a szociális munkásokkal és a tanárokkal.

A következő intézkedéseket tervezik:

- központi annotált ajánló jegyzék az anyanyelvi címekről,
- központi menekültkönyvtár, amely segíthetné a kisebb könyvtárakat,
- menekültügyi tanácsadás a Szociális Minisztériumban,
- több könnyen olvasható finn nyelvű könyv a felnőttek számára,
- több irodalom a menekülttáborokról és az ottani viszonyokról a fő népesség számára.

(Autoref.)

TÁJÉKOZTATÁSI RENDSZEREK

Általános kérdések

91/341

SPINOLA, Catherine – BARRÉ, Laurence: Les services d'information professionnelle: l'activité des centres serveurs = Bull.Bibl.Fr. 35.tom. 1990. 5.no. 312-314.p.

Res. angol nyelven.

Felmérés a francia információs szolgáltatók tevékenységéről

Adatbázis-szolgáltató vállalat; Felmérés; Információpiac; Videotex

Egy 1988-ban, 45 francia szolgáltató vállalat körében végzett felmérésből a következők derültek ki: 1,8 milliárd frankot forgalmaztak, amiből 1

milliárd online szolgáltatásból származott; a keresési órák száma 17 millió, alkalmazottak száma 1800. A teljes francia piac forgalma – ami a szakmai online szolgáltatásokat illeti – 1988-ban 1,3 milliárd frankra becsülhető. E szolgáltatásokat főleg a Télétel, a francia videotex-rendszer útján vették igénybe. A Télétel számos, könnyen használható új szolgáltatás kifejlesztését tette lehetővé, pl. tőzsdei információk; olyan alkalmazások, amelyek nemcsak információkat nyújtanak, hanem lehetőséget nyújtanak interaktív tranzakciókra is; cégek privát alkalmazásai. A Télételnek köszönhetően 1988-tól azok a hagyományos adatbázisok is kényelmesen és olcsón hozzáférhetők, amelyeket régebben a bonyolult használat miatt csak korlátozottan vettek igénybe.

(Autoref.)

Hálózatok, regionális rendszerek

91/342

Les réseaux locaux = Documentaliste. 28.vol. 1991. 2.no. 95-101.p.

Res. angol nyelven.

Helyi hálózatok. (Három cikk.)

CD-ROM; Egyetemi könyvtár; Helyi gépi hálózat

A számítástechnika és a távközlés fejlődése eredményeként egyre jobban szaporodnak a helyi tájékoztatási hálózatok. A „helyi hálózat” szak kifejezés tartalma azonban a szakirodalomban nem egyértelmű, ahogy ez a tematikus cikkcsoport is illusztrálja. Először is, a helyi hálózat lehet egy olyan, egy vagy több helyszínből álló rendszer, amelyben ugyanazt a funkciót osztják meg. Az első cikk szerzői egy könyvtári helyi hálózat kiépítésének technikai szempontjait és a hálózatosítás eredményeként bevezetett szervezeti változtatásokat ismertetik. A következő cikk egy olyan egyetemi könyvtári hálózatot mutat be, amelynek felhasználói különféle CD-ROM-adatbázisokhoz férhetnek hozzá a hálózat útján. A dunkirki példa egy városi hálózatot ismertet, amelyben különféle típusú, funkciójuk szerint elterülő intézmények kapcsolódnak össze egy adott

földrajzi területen. A szerzők elmagyarázzák, hogy ezek hogyan működnek együtt egy hálózaton belül, egy különböző használói csoportokat megcélzó, közös tájékoztatási rendszerben.

(Autoref.)

Lásd még 308, 366

Természettudományi és műszaki tájékoztatás

91/343

RUSSON, David: The provision of information and library services to science and industry by national libraries. With special reference to the British Library = Alexandria. 3.vol. 1991. 1.no. 57-65.p. Bibliogr. 17 tétel.

A nemzeti könyvtárak tájékoztató és könyvtári szolgáltatásai a természettudomány és az ipar számára, különös tekintettel a British Library-re

Kutatás információellátása; Nemzeti könyvtár; Tájékoztatás -természettudományi és műszaki; Termelés információellátása

A nemzeti könyvtárak főként humán illetve társadalomtudományi szolgáltatásokat nyújtanak. A természettudományi és az ipari tájékoztatási szolgáltatásokat tőlük független intézmények végzik. Az USA-ban a Library of Congress elsősorban a Kongresszus és a kormány, illetve kormányzati szervek igényeit van hivatva kielégíteni. A műszaki tájékoztatást tőle független kereskedelmi szervezetek látják el. – Kanadában a természettudományi és műszaki tájékoztatás legfőbb szerve a Kanadai Tudományos és Műszaki Tájékoztató Intézet (CISTI). – Japánban hasonló a helyzet egyrészt az USA-hoz, másrészt Kanadához. A nemzeti könyvtár elsősorban a parlament és a kormány, illetve kormányzati szervek igényeit van hivatva kielégíteni, a természettudományi és műszaki tájékoztatás legfőbb szervei pedig a Japán Tudományos és Műszaki Információs Központ (JICST) és az Országos Tudományos Tájékoztatási Központ (NACSIS). – Franciaországban a természettudományi és műszaki tájékoztatásban a Tudományos és Műszaki

Tájékoztatási Intézetnek (INIST) van központi szerepe. – A Német Szövetségi Köztársaságban külön intézmény, a Technische Informationsbibliothek (TIB) a műszaki tájékoztatási hálózat központi szerve.

Az angol nemzeti könyvtár kivételes helyet foglal el a nemzeti könyvtárak között: talán az egyetlen olyan nemzeti könyvtár, amely feladatának tekinti a természettudományi és műszaki könyvtári és tájékoztatási szolgáltatások vállalását is. Ez elsősorban létrejöttének előzményeivel illetve körülményeivel magyarázható. Az 1973-ban külön törvény útján alapított British Library ugyanis számos országos intézmény – köztük a National Lending Library for Science and Technology és a National Reference Library of Science and Invention – összevonásával létesült.

A dokumentumszolgáltatás a Boston Spa-ban működő Document Supply Centre (BLDSC) feladata. Az 1989/90 évben 3,3 millió kérést fogadott, ezek 88%-át saját állományából tudta kielégíteni. A belföldi kérések 30%-a, a külföldiek 40%-a ipari területről érkezett. A kérések fele postai, a másik fele pedig elektronikus úton került a BLDSC-hez. Sürgősségi szolgálata (Urgent Action Service) telefonon is felvesz kéréseket és azokat még aznap telefaxon teljesíti. Ez a szolgáltatás elsősorban a nagyobb kutatóintézetek számára fontos.

Tájékoztató szolgáltatások: üzleti tájékoztatás számos adatbank felhasználásával (Dialog, Dastatar, Pergamon Infoline); nyelvi segítőszolgálat (Linguistic Aid Service), amely szakmai (tartalmi) felvilágosítást nyújt a fordítási döntésekhez; a japán műszaki irodalomról külön szolgáltatás van (Japanese Information Service). Igen jelentős a biotechnológiai, a környezetvédelmi és az orvosi információs szolgáltatás, e témákban tájékoztató kiadványok készítése, adatbankokra is támaszkodó irodalomkutatás is folyik. Az online szabadalmi tájékoztatási szolgáltatás a belföldi, az USA-beli és az európai szabadalmakra terjed ki. Nyilvántartás készül az angol műszaki és tudományegyetemeken folyó kutatásokról, ebből online tájékoztatást nyújtanak és 4 sorozatban tájékoztató kiadványt adnak ki (fizika, biológia, társadalomtudományok, humán tudományok).

Az országos és a nemzetközi dokumentumszolgáltatásban és tájékoztatásban voltaképpen nem nagyszámú gyűjteményre van szükség, ezt mutatja a BLDSC használata is. A technológiai fejlődés következtében az elektronikus publikálás

szerepe lényegesen megnövekszik, ugyanakkor a földrajzi távolságok jelentősége csökkenni fog a dokumentumszolgáltatásban. Az ún. információs lánc valamennyi tényezője között szintén bővülnek az együttműködés lehetőségei. Az új feltevések között a nemzeti könyvtáraknak nagyobb szerepet kell vállalniuk az információellátás koordinálásában.

(Balázs János)

Szabadalmi tájékoztatás

Lásd 328

Orvostudományi tájékoztatás

Lásd 327

Társadalomtudományi tájékoztatás

91/344

SIEVERT, MaryEllen C. – SIEVERT, Donald E.: Online searching in philosophy: a comparison of Philosopher's Index and FRANCIS = Online Rev. 15.vol. 1991. 2.no. 63-76.p.

Online keresés a filozófia területén: a Philosopher's Index és a FRANCIS összehasonlítása

Adatbázis -filozófiai; Információkeresési rendszer értékelése; Online keresés

A filozófiai tárgyú anyagot tartalmazó két adatbázisban (Philosopher's Index és FRANCIS) végzett keresések vizsgálata azt mutatta, hogy mindkét adatbázisból előkerültek egyedi releváns cikkek. A filozófusok nagy valószínűséggel találnak releváns műveket a Philosopher's Indexben. Ugyanakkor néhány releváns tételt elmulaszt az, aki csak ebben az adatbázisban keres. Néhány tétel csak egy adatbázisban szerepel, pl. a diszsertációk és a folyóiratok speciális számai csak

a FRANCIS-ben szerepelnek. A Philosopher's Index, amely nagyobb dokumentummennyiséget tár fel, gyakran restriktívebb keresési stratégiát igényel ahhoz, hogy a releváns tételekre ne túl sok irreleváns tétel árán bukkanjon rá a használó. Előfordult néhány hiányzó tétel, valószínűleg azért, mert bizonyos folyóiratokat nem indexelnek rendszeresen vagy egyáltalán, más hiányok pedig egyszerűen az indexelők tévedéséből adódnak. A Philosopher's Indexből hiányzó tételek elismerten fontos folyóiratokból származnak, a tudományág fontos szakembereitől, és fontos cikktípusok.

(Autoref.)

Könyvtártudományi, informatikai tájékoztatás

91/345

BUTTLAR, Lois: Analyzing the library periodical literature: content and authorship = Coll.Res.Lib. 52.vol. 1991. 1.no. 38-53.p. Bibliogr.

A könyvtártudományi időszaki kiadványok elemzése, cikkeik tartalma és szerzői szempontjából

Folyóirat -könyvtári; Könyvtártudományi kutatás; Publikációs tevékenység; Tudománymetria

Tizenhat könyvtári folyóirat 1987. január és 1989. június közötti számaikat elemezték szerzőik (nemük, foglalkozásuk, munkahelyük és annak székhelye) szempontjából. Ezeket korábbi vizsgálatok magfolyóirataiból úgy válogatták össze, hogy képviseljék az egyes könyvtártípusokat és munkafolyamatokat. Vizsgálták a témát is, valamint a kutatás módszerét és a cikkek terjedelmét.

A cikkek szerzőinek 48%-a férfi, jöllehet a nők aránya a szakmában 84%-os. Egyik nemnél sem szembeűnő a kutatásra alapozott, illetve nem kutatáson alapuló írások százalékos arányának eltérése. A felsőoktatási könyvtárosok írják a publikációk 61%-át (arányuk a szakmán belül 38%-os), bár létszámukhoz viszonyítva az oktatók a legtermékenyebbek. A legtöbb cikket a professzorok írják, őket követik a tanársegédek. Az

oktatók publikációs kedvét az is serkenti, hogy előrelépésüket szigorú követelmények teljesítéséhez kötik.

Az Egyesült Államokat öt régióra osztották a vizsgálat céljára. A legtöbb publikáció az Északkeleti és a Közép-nyugati régióból származik, ugyanis ott van a legtöbb felsőoktatási és könyvtárosképző intézmény.

A kutatási beszámolók száma növekszik, leggyakoribbak a módszertani beszámolók. A legnépszerűbb tárgykörök: a számítógépesítés, a vezetés és a feldolgozás. Az információkeresés gyakorisága visszaesett. Nőtt viszont az érdeklődés a nemzetközi könyvtárügy iránt.

(Hegyközi Ilona)

Lásd még 321

Kutatás és termelés információellátása

91/346

KOENIG, Michael E.D.: The information and library environment and the productivity of research = INSPEL. 24.vol. 1990. 4.no. 157-167.p. Bibliogr.

A tájékoztatási-könyvtári környezet és a kutatás termelékenységének összefüggése

Hatékonyág; Kutatás információellátása; Szak-könyvtár -gyógyszerészeti

Egy vizsgálat során azt kutatták, hogy milyen összefüggés van a gyógyszeripari cégeknél a kutatás termelékenysége és a könyvtári-tájékoztatási adottságok között. Az USA-ban a négy legeredményesebb és legkevésbé eredményes céget hasonlították össze a kifejlesztett gyógyszerek alapján. Az input mércéje a K+F költségvetés volt. A cégek legtermékenyebb csoportja átlagosan három és félszer volt eredményesebb a legkevésbé termékenynél.

A legtermékenyebb cégek jellemzői:

- nyitottabbak a külső információk iránt,
- kevesebbet törődnek az információvédelemmel a szabadalmaztatást követően,
- jobban törekednek tájékoztatási rendszerek kifejlesztésére,

- a rendszereket nagyobb mértékben használják a végfelhasználók, böngészésre kifejezetten bátorítják őket,

- az információszolgáltató személyzet műszaki és szakmai kérdésekben tájékozottabb,

- a beosztott munkatársaknak jobb kapcsolatok van a vezetőkkel.

(Autoref.)

91/347

MAJOR, Jean A.: Library service for small business: an exploratory study = RQ. 30.vol. 1990. 1.no. 27-31.p. Bibliogr.

Könyvtári szolgáltatások kisvállalkozásoknak; a lehetőségek felmérése

Igénykutatás dokumentációs szolgáltatásokra; Igénykutatás könyvtári szolgáltatásokra; Tájékoztatás -közgazdasági; Termelés információellátása

A helyi önkormányzatok számára mind hangsúlyosabb a gazdasági fejlődés kérdése. A fejlesztési lehetőségekről szóló információk begyűjtésében, nyilvántartásában a könyvtáraknak jelentős szerepük lehet.

Mississippi államban, amely a gazdasági fejlesztési mozgalom élharcosa, nyolc egyetemi könyvtár együttműködésével kívánják e szolgáltatások színvonalát növelni. Az egyik könyvtár felmérte a kisvállalkozásokat segítő szaktanácsadók információhasználati szokásait. Más együttműködő könyvtárak az információellátást javító programok szervezésébe kezdtek. Például összeállították a távol-keleti vállalkozási lehetőségek listáját, vagy például a Szilícium-völgy csúcstechnológiai ipari információinak efemer anyagairól készítettek jegyzéket. A szolgáltatások körét bővítő könyvtári programokról, kezdeményezésekről rendszeresen beszámolókat készítenek a többi könyvtár munkájának módszertani támogatására.

A Small Business Development Centers (kisvállalkozások fejlesztési központjai, SBDC) szövetségi program keretében olyan központokat állítanak fel minden államban, amelyek elsősorban a beindulásnál hivatottak segíteni a kisvállalkozásokat. Mindegyik központ – a konzultációs tanácsadáson kívül – szakirodalmi és forrástájé-

koztatást nyújt, valamint biztosítja a statisztikai adatokhoz való hozzáférést.

Mississippiben tíz SBDC-központ működik, mindegyik más-más területre összpontosít. Ezek igazgatóit kérdezték meg tapasztalataikról és fejlesztési célkitűzéseikről. A cikk az interjúkból nyert és általánosítható tudnivalókat ismerteti.

(Kovács Lászlóné)

Egyéb tájékoztatói rendszerek

91/348

TRITHART, David I.: The environment: the data, the information, the debate = RQ. 30.vol. 1990. 1.no. 13-22.p. Bibliogr.

Környezetünk; az adatok, a tájékoztatás, a harc

Bibliográfia -környezetvédelmi [forma]; Tájékoztatás -környezetvédelmi; Tájékoztatás szabadsága

A USA-ban a környezetvédelmi problémák növekedésével együtt növekszik az igény a környezetszennyezéssel, az egészségüggyel, a klimatikus viszonyokkal és a természeti erőforrásokkal kapcsolatos információk iránt. A könyvtárosok, akik helyt kívánnak állni ezeknek az igényeknek a teljesítésében, nem kevés nehézséggel találják magukat szemben. Először is sok adat olyan nyers formában található csak meg, amelyek további elemzések nélkül közel értelmezhetetlenek. Másodsor: sok adat csak nem hagyományos információhordozókon (pl. elektronikus adatbázisokban, mikroformában) áll rendelkezésre. Harmadsor: több kormány- és privát szervezet is érdekelt az adatok értelmezésében és némelyikük saját érdekeinek megfelelően teszi azt. Végezetül: a környezetvédelmi kérdések némelyike heves vitát vált ki a médiákban, ami megzavarhatja a közvéleményt.

A fenti kérdések tükrében vizsgálja a cikk az amerikai kormánykörök szerepét, illetékességét a környezetvédelmi adatok gyűjtésében, elemzésében és hozzáférhetővé tételében. A cikket 19 tételes bibliográfia és az amerikai környezetvé-

delmi információkat tartalmazó dokumentumok listája egészíti ki.

A szerző végezetül felhívja a figyelmet arra, hogy a kelet-európai térség és a Szovjetunió környezetszennyezési információforrásainak kérdésével az *Aslib Proc.* 40.vol. 1988. 5.no. több cikke is foglalkozik.

(Kovács Lászlóné)

91/349

SUTTER, Eric – WEST, Nicole: La stratégie européenne d'un producteur d'information = Documentaliste. 28.vol. 1991. 2.no. 90-92.p. Bibliogr. 6 tétel.

Res. angol nyelven.

Stratégia az egységes európai szabványügyi tájékoztatásra

Kompatibilitás; Szabvány; Tájékoztatás

Az egységes európai piac 1993-as bevezetése nyilvánvalóan kihat majd a szabványokról szóló információk előállítására és terjesztésére is. Franciaországban ezt a funkciót a szabványügyi hivatal, az AFNOR (Association nationale de normalisation) látja el. A nemzeti szabványosítási gyakorlat már most változóban van, hogy lehetővé váljon az európai országok közötti információcsere, és hogy megfeleljen az Európai Közösség szabályzatainak. Az iparból származó információs kérések nagy száma és jellegzetessége miatt a szakosított tájékoztatási központok is átalakulnak. Az információk hozzáféréseinek eszközei fokozatosan igazodnak az európai előírásokhoz, és egyre inkább a tagországok szabványügyi hivatalai közötti együttműködés eredményei.

(Autoref.)

VEZETÉS, IRÁNYÍTÁS

Tervezés

91/350

LINE, Maurice B.: Strategic planning as an instrument of improving library quality = *INSPEL*. 25.vol. 1991. 1.no. 7-16.p. Bibliogr.

A stratégiai tervezés szerepe a könyvtári munka minőségének javításában

Tervezés

A stratégiai tervezés egyre fontosabbá válik a könyvtárakra nehezedő egyre jelentősebb pénzügyi és egyéb nyomás miatt. Tervezéssel (amely általában öt évre szól) a könyvtár valamelyest ellenőrizheti jövőjét. Általánosan alkalmazható modell nem ajánlható, de a legtöbb tervnek vannak közös vonásai. A terv előkészítésébe a személyzetet be kell vonni. Jelentős hatást gyakorolhat ugyanis rájuk, ha a könyvtárat mint egészet láthatják, és segíthetik jövőjének kialakítását.

(Autoref.)

Munka- és rendszerszervezés, értékelés

91/351

CORVELLEC, Hervé: Évaluation des performances des bibliothèques: tendances, faiblesses et perspectives = *Bull.Bibl.Fr.* 35.tom. 1990. 6.no. 356-365.p. Bibliogr. lábjegyzetekben.

Res. angol nyelven.

Teljesítményértékelés a könyvtárakban: irányzatok, problémák és kilátások

Hatékonyság; Munkaelemzés

A könyvtárak teljesítményértékeléséről szóló szakirodalom szemléje azt mutatja, hogy a dol-